

Oponentní posudek na bakalářskou práci

Ondřej Timčo, Příčiny Oranžové revoluce: Ukrajina za prezidentského mandátu Leonida Kučmy v letech 1994 až 2005 (Praha: IMS FSV UK, 2010), 73 stran.

Bakalářská práce Ondřeje Timča pojednává o vývoji nezávislé Ukrajiny za vlády Leonida Kučmy v letech 1994 až 2005. Snaží se vysvětlit příčiny, jež vedly ke změně režimu na Ukrajině během tzv. Oranžové revoluce na přelomu let 2004 a 2005. Bohužel, hned v úvodu nutno poznamenat, že ve světle těchto ambicí svým zpracováním předložená práce zaostává za očekávanými.

Nevím, jakým způsobem probíhaly konzultace diplomanta se školitelem, a ani mi nepřísluší se k tomu vyjadřovat. Každopádně první podstatný problém, který v případě oponované práce spatřuji, vznikl pravděpodobně ještě předtím, než autor vůbec zasedl k psacímu stolu - týká se příliš širokého, a místy i rozostřeného vymezení tématu práce, což autorovi neumožňuje jít do hloubky problému. Od toho se pak odvíjejí další problémy spojené se zpracováním práce, ať už jde o přílišnou schematicnost výkladu, zploštělé vidění sledovaného předmětu nebo o potíže se samotnou strukturací textu, přestože za základ svého postupu autor zvolil formu chronologického popisu. Hlavní teze, totiž že Oranžová revoluce představovala momentální vyvrcholení sociálního, politického a ekonomického vývoje Ukrajiny od vzniku nezávislosti, je jako taková čistě technicky vzato určitě obhajitelná a mnoho otázek nevzbuzuje, bohužel současně s tím toho ani mnoho neobjasňuje. Ze stejného důvodu se autorovi ani nedaří příliš naplnit samotné cíle práce.

Jako celek práce trpí povrchností. Nemohu říci, že by autor neměl snahu svoje tvrzení podložit konkrétními daty a argumenty na podporu zvoleného postupu. Bohužel, tam, kde tak činí, nevyvaroval se četných nepřesností, faktografických chyb a omylů. Příkladem za všechny budiž jeho odstavec o urovnání sporu okolo rusko-ukrajinského Černomořského loďstva (dle autora "flotily") na jaře 1997, kde autor popletl údajnou smlouvu o rozdělení loďstva a balík mezivládních dohod, údajný pronájem Sevastopolu a místo hlavní základny dislokace ozbrojených sil Ruské federace na území Ukrajiny, nemluvě o tom, že uznání ukrajinských hranic bylo ve skutečnosti předmětem mezistátní úpravy až v tzv. velké smlouvě o přátelství a spolupráci, jež byla podepsána separátně teprve několik dní po zmiňovaných dohodách o Černomořském loďstvu. O Ukrajině po roce 1991 přitom autor z ne zcela zřejmého důvodu opakovaně hovoří jako o "Ukrajinské republice", přestože v bibliografii uvádí mezi prameny i ukrajinskou ústavu, v níž je název státu jednoznačně upraven. V poznámce k přepisu (dle autora "překlady"), která je sama o sobě dosti bizarní, vezmeme-li v potaz, že s ukrajinskými zdroji autor - s čestnou výjimkou beletristického díla současně prosaičky Oksany Zabuzkové, jež uvádí v bibliografii - nijak nepracuje, zase mylně uvádí, že ukrajinská abeceda nezná hlásku ("písmeno") "g", aj.

Pokud jde o obsahovou stránku textu, za vůbec nejzmatenější považuji asi pasáže o hospodářských aspektech postkomunistické transformace Ukrajiny po roce 1991. Je chvályhodné, že mezi několika málo reálně použitými zdroji, o něž autor svůj výklad opřel, figurují i práce předního washingtonského ekonomy Anderse Aslunda. Bohužel, na logice a smysluplnosti výkladu se to příliš neodrazilo. Namátkou, o půjčkách Mezinárodního měnového fondu a Světové banky tak např. autor hovoří tu o "zahraničních investicích", tu o "dotacích", do zahraničních investic naopak radí třeba granty cizozemských nadací na podporu občanské společnosti na Ukrajině. Emisi oběživa autor nazývá "emisí měny", která by mohla "zničit nově zavedenou hřivnu", pročez se jí Národní banka Ukrajiny údajně tolik bránila (zajímalo by mě, co tedy autor radí mezi hlavní funkce centrální banky v zemi s tržní ekonomikou). Pomijím přitom slovní spojení typu "těžba koksu", jež byla podle autora hlavní náplní činnosti jedné z firem spadajících do finančně průmyslového impéria ovládaného Rinatem Achmetovem, nebo "třetí světové zásoby železa", jimiž Ukrajina údajně disponuje. Je jasné, že jmenované nesrovnalosti mohou být zčásti dány doslovným otrockým překladem cizojazyčné předlohy. Obávám se však, že daleko spíše pramení z nepochopení excerpovaných zdrojů, jakož i ze slabé orientace ve zkoumané problematice, v tomto případě konkrétně v otázkách makroekonomického řízení politiky státu.

O mnoho lépe bohužel nevycházejí ani autorovy exkursy do příbuzných společensko vědních oborů. Tak např. středobodem autorových sociologizujících úvah je koncept sociální stratifikace, podle něž se Ukrajina člení na "společenskou třídu" tzv. "oligarchů", definovaných autorem jako dolaroví milionáři s těsnými vazbami na hlavu státu, mezi něž poněkud tautologicky řadí i samotného presidenta Kučmu, tvořících dohromady "zkorumpovaný režim" ("oni"), proti nimž stojí samotná "ukrajinská společnost" ("my"). Není přitom jasné, na kterou stranu tohoto rozdělení autor radí spatřovanou "vrstvu" tzv. "minigarchů". V pojednání o parlamentních volbách zase zavádí nové politologické kategorie jako "falešná strana" nebo "proporční kolo", obohacené dále občasnými kulturologickými postřehy a psychologickými sondami do mentality postsovětských elit, jakož i rozsáhlou přílohou statistických dokumentů, jež mají spornou relevanci k samotnému výkladu.

Samostatnou zmínku zasluhuje jazyková stránka textu. Ačkoli je zjevná snaha o stylistickou úpravu, za velkou slabinu považuji místy militantní slovník. Ředitelé státních podniků na Ukrajině jsou tak podle autora zásadně jen "rudí", politika kučmovy vlády "špinavá" a její představitelé jsou bez bližšího vysvětlení označováni běžně jako "nomenklatura" a "kádry". Nápadně častá při líčení vnitropolitické situace je rovněž vojenská mluva ("boj", "útok", "sabotovat", aj.). Je samozřejmě skvělé, že se autor nebojí činit si na sledované dění vlastní názor; pokud jde o jeho frustraci z demokratických deficitů a nezvládnuté postkomunistické transformace Ukrajiny za Kučmy, plně ji dokonce i sdílím. Přesto se domnívám, že volba podobných výrazových prostředků je pro účely kvalifikační práce - na rozdíl např. od propagandistického pamfletu - nejen nevhodná, ale i obtížně akceptovatelná a svou formou jen devalvuje zamýšlené obsahové sdělení.

Celkově připomíná oponovaná práce koktejl ideologicky podbarvených klišé, černobílých schemat a moralizujících soudů bez ladu a skladu a větší analytické hodnoty. Autorovi určitě nelze upřít mimořádný zápal pro věc, jakož i snahu o co možná nejširší záběr, jak svědčí mj. i nadprůměrný rozsah textu. Bohužel, pokud jde o nároky, jež musí kvalifikační práce tohoto druhu splňovat, aby mohla být úspěšně obhájena (schopnost kritického vyhodnocení použitých pramenů a literatury, formulace výzkumného problému, práce s vědeckým aparátem včetně pojmosloví), předložená práce požadovaného minima podle mého v naznačených ohledech nedosahuje. Jsem proto na vážkách zdali práci vůbec doporučit k obhajobě.